

XORAZM VILOYATIDA ZIYORAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIIY XUSUSIYATLARI

Shomurodov Mansurbek¹

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti

KEYWORDS

Xorazm, ziyorat turizmi, diniy turizm, madaniy meros, turistik infratuzilma, Xiva, barqaror turizm, raqamlashtirish, turizm menejmenti, madaniyatlararo muloqot.

ABSTRACT

Ushbu maqola Xorazm viloyatida ziyorat turizmini rivojlantirishning ko'p qirrali jihatlarini, uning hududiy xususiyatlarini va strategik ahamiyatini keng qamrovli tahlil qiladi. Maqolada Xorazmning boy tarixiy-madaniy merosi, noyob ziyoratgohlari va Islom sivilizatsiyasidagi o'rni chuqur o'rganiladi. "Xiva – 2024 yil Islom dunyosining poytaxti" maqomining mintaqaviy turizmga ta'siri, infratuzilmani takomillashtirish, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va barqaror turizm tamoyillarini tatbiq etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ilgari suriladi. Shuningdek, maqola Xorazm ziyorat turizmi uchun yangi turistik mahsulotlarni yaratish, kadrlar salohiyatini oshirish va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash zaruratiga e'tibor qaratadi.

2181-2675/© 2025 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: **10.5281/zenodo.16045640**

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Globalizatsiya jarayonlari va zamonaviy transport imkoniyatlarining kengayishi sharoitida turizm, xususan diniy va ziyorat turizmi, dunyo miqyosida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning muhim drayverlaridan biriga aylandi. U nafaqat mamlakatlar o'rtasidagi madaniyatlararo muloqotni chuqurlashtiradi, balki mahalliy iqtisodiyotni jonlantirib, yangi ish o'rinlarini yaratadi va hududlarning investitsion jozibadorligini oshiradi. O'zbekistonning qadimiy va ma'naviy jihatdan boy mintaqalaridan biri bo'lgan Xorazm viloyati ham ziyorat turizmini rivojlantirish uchun ulkan, ammo hali to'liq o'rganilmagan salohiyatga ega.[2] Ushbu hududning betakror qadimiy shaharlari, noyob me'moriy durdonalari, shuningdek, Islom sivilizatsiyasiga ulkan hissa qo'shgan buyuk allomalar va aziz avliyolar maqbaralari ziyorat turizmi uchun noyob maskanlarni tashkil etadi.

Xorazm viloyatining ziyorat turizmi uchun asosiy jozibasi uning ko'p ming yillik, serqirra ma'naviy-madaniy merosidadir. Hududda jami 48 ta ziyorat ob'ekti mavjud

bo'lib, ularning 46 tasi Islom diniga, 2 tasi esa Xristian diniga mansubdir (Urganch shahri va Xazorasp shaharchasida joylashgan).[2] Bu maskanlarning aksariyati qadimiy Xiva shahri va uning atrofida joylashgan bo'lib, ular nafaqat Islom me'morchiligi, balki umuminsoniy madaniyatning noyob durdonalari hisoblanadi. Xiva shahri 2500 yildan ortiq tarixga ega bo'lib, o'z bag'rida yuzlab ulug' zotlar, din ulamolari, olimu mutafakkirlar, kasb-kor va hunarmandchilik pirlarini jamlagan. Xususan, Pahlavon Mahmud, Said Alauddin, Shayx Muhiddin Bobo va Shayx Qalandar Bobo kabi buyuk shaxslarning maqbaralari ziyoratchilarning asosiy e'tibor markazida turadi. Ularning har biri o'ziga xos boy tarix va rivoyatlarga ega bo'lib, ziyoratchilar uchun chuqur ma'naviy va ruhiy tajriba manbai hisoblanadi. Bu maskanlar asrlar davomida ziyoratga kelgan insonlarga ma'rifat, tinchlik va shifo baxsh etgan. Xorazmning qadimdan avliyo va ulamolar yashagan o'lka bo'lganligi, shuningdek, Buyuk Ipak yo'li chorrahasida joylashganligi uning diniy turizm salohiyatini yanada oshiradi. Hududdagi muqaddas qadamjolar xalqaro va mahalliy ahamiyatga ega bo'lib ajratilishi mumkin. Xalqaro ahamiyatdagi ziyoratgohlarga dunyoning turli burchaklaridan, ayniqsa musulmon davlatlaridan ko'plab sayyohlar tashrif buyurishadi. Mahalliy qadamjolarga esa O'zbekistonning turli viloyatlari va tumanlaridan, shuningdek, mahalliy aholi tomonidan ziyorat qilinadigan joylar kiradi. Har kuni viloyatga yuzlab sayyohlar tashrif buyurishi diniy turizmning mintaqada izchil rivojlanayotganidan dalolat beradi.[1]

Xorazm viloyatidagi ziyoratgohlar hududiy jihatdan tarqoq joylashgan bo'lib, har birining o'ziga xos tarixi va rivojlanish salohiyati mavjud. Ularni kompleks rivojlantirishda quyidagi yondashuvlar muhim:

- Xoja Yusuf Hamadoniy yodgorligi: Shovot tumanining Beshmergan qishlog'ida joylashgan bu majmua uch buyuk avliyo – Xoja Yusuf Hamadoniy, Xoja Abdulqodir G'iloniy va Xoja Sayyid Ali Hamadoniyning ziyoratgohlarini o'z ichiga oladi. Bu yer azaldan xalq sayillari o'tkaziladigan va shifo izlab kelinadigan maskan bo'lgan. Ziyoratchilar oqimini oshirish va ularga qulaylik yaratish maqsadida, yodgorlik atrofidagi ob'ektlarning tarqoq joylashganligini hisobga olib, transport infratuzilmasini yaxshilash, hunarmandlar do'konlari, zamonaviy savdo va umumiy ovqatlanish shoxobchalari, sayyohlar uchun qulay piyodalar yo'laklari va aniq belgilangan turistik marshrutlarni tashkil etish muhimdir. Bu kabi ziyoratgohlarda "chilla xonalar"ning mavjudligi ularning nafaqat tarixiy, balki bugungi kundagi ma'naviy-ruhiy ahamiyatini ham ko'rsatadi. Bu holat ruhiy davolanish turizmi (spiritual tourism) yo'nalishini rivojlantirish uchun ham yangi imkoniyatlar yaratadi.

- Shayx Muxtor Valiy maqbarasi: Yangiariq tumanining Ostona qishlog'ida joylashgan ushbu qadimiy maqbara (1287 yilda qurilgan) Makka shahridagi Ka'batullohning "Ostonasi" deb hisoblanadi. Bu yerda sayyohlar uchun qulay sharoitlar yaratish maqsadida maqbara va uning atrofini obodonlashtirish, zamonaviy sanitariya-gigiyena shoxobchalari faoliyatini yo'lga qo'yish, maqbaraga olib boruvchi yo'llarni tartibga keltirish, shuningdek, maishiy xizmat ko'rsatish ob'ektlarini (savdo burchaklari, ovqatlanish punktlari, hojatxonalar va boshqalar) tashkil etish lozim.[3] Maqbara

joylashgan "Ostonabuva qabristoni" ham tarixiy qabrlar majmuasi sifatida o'rganishga arziydi.

- Sayid Mohi Ro'yi Jahon majmuasi: Xivadagi bu me'moriy yodgorlik (1884 y.) Sayid Muhammad Maxruiyjon maqbarasi atrofida bunyod etilgan bo'lib, madrasa, qorixona va maqbaradan iboratdir. Hozirda ushbu aziz maskan ta'mirlanmoqda va kelajakda mahalliy hamda chet ellik sayyohlarning muhim ziyorat nuqtasiga aylanadi. Bu kabi majmualarda zamonaviy audio-vizual qo'llanmalar, interaktiv ekspozitsiyalar tashkil etish orqali ziyoratchilarning tajribasini yanada boyitish mumkin, bu esa diniy turizmni madaniy-ma'rifiy turizm bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi. Mavjud ziyoratgohlarni turistik marshrutlarga integratsiyalash: Xorazmdagi diniy obidalarni yagona, tizimli turistik marshrutlarga birlashtirish, ularni geografik joylashuvi va ahamiyatiga ko'ra guruhlash zarur. Bu sayyohlarning barcha muhim maskanlarni qulay tarzda ziyorat qilishiga yordam beradi va mintaqada qolish muddatini uzaytiradi.

Xiva shahri Xorazmda ziyorat turizmini keng rivojlantirish uchun ulkan katalizator vazifasini o'tamoqda. Bu maqom Xivaning Islom olamidagi jahoniy shuhratini yanada oshirish bilan birga, mintaqani xalqaro miqyosda ilgari surish, yangi investitsiyalarni jalb etish va turistik xizmatlar sifatini tubdan yaxshilash uchun noyob imkoniyatlarni ochib beradi.[1] Ushbu maqomdan samarali foydalanish maqsadida quyidagi strategik yo'nalishlarda ishlash zarur:

-: Global miqyosda Xivaning tarixiy va ma'naviy ahamiyatini targ'ib qilish, xalqaro turistik ko'rgazmalar va forumlarda faol ishtirok etish. "Ochiq osmon ostidagi muzey shahar" brendini ziyorat turizmi brendi bilan uyg'unlashtirish.

- Ziyorat turizmi bo'yicha to'liq ma'lumot beruvchi integratsiyalashgan elektron platforma yaratish, virtual turlar, mobil ilovalar va ijtimoiy media orqali targ'ibotni kuchaytirish. Onlayn bron qilish tizimlari, interaktiv xaritalar va elektron gidlar ziyoratchilar uchun qulaylik yaratadi.

- Turizm infratuzilmasini rivojlantirishda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish. Bu yangi mehmonxonalar, ovqatlanish joylari, transport xizmatlari va boshqa turistik xizmatlarni joriy etishga yordam beradi. Ziyorat turizmi rivojlanishi uchun faqatgina diniy qadamjolarining mavjudligi yetarli emas. Sayyohlarni jalb qilish va ularning qulayligini ta'minlash uchun kompleks infratuzilma va yuqori sifatli xizmat ko'rsatish tizimini shakllantirish shart.

- Urganch xalqaro aeroporti mavjudligi xorijiy ziyoratchilarning to'g'ridan-to'g'ri kelishini ta'minlaydi. Qulay viza tartibi, temir yo'l va avtomobil yo'llarining sifatini yaxshilash, ayniqsa chekka ziyoratgohlarga olib boruvchi yo'llarni tartibga keltirish zarur. Ziyoratgohlar orasida zamonaviy va qulay transport xizmatlarini, jumladan, maxsus turistik avtobuslarni yo'lga qo'yish muhim.

- Mehmonxonalar tizimini rivojlantirish, mehmonxonalarda, aeroport va vokzallarda mehmonlarni kutib olish zallarining ziyorat turizmi standartlariga javob berishini ta'minlash muhim. Namozxonalar, halol ovqatlanish joylari va boshqa zarur sharoitlarni yaratish orqali musulmon ziyoratchilarining talablarini qondirish lozim. Shuningdek,

oilaviy mehmon uylari va an'anaviy yotoqxonalarni rivojlantirish ham mahalliy madaniyatni his qilish imkonini beradi.

- Ziyorat turizmi xususiyatlarini tushunadigan, bir nechta tillarni biladigan va diniy obidalar tarixi haqida chuqur ma'lumotga ega bo'lgan malakali gidlar va xizmat ko'rsatish sohasi xodimlarini tayyorlash muhim vazifadir. Turizm kollejlari va universitetlarida ziyorat turizmi yo'nalishini ochish yoki mavjudlarini takomillashtirish lozim.

Xorazm viloyati o'zining bebaho tarixiy-ma'naviy merosi, aziz avliyolar maqbaralari va qadimiy shaharlari bilan ziyorat turizmini rivojlantirish uchun ulkan salohiyatga ega. "Xiva – 2024 yil Islom dunyosining turizm poytaxti" maqomi ushbu salohiyatni to'liq ro'yobga chiqarish uchun yangi, jiddiy turtki berdi. Ziyorat turizmini barqaror rivojlantirish uchun tizimli va kompleks yondashuv zarur. Bu nafaqat diniy qadamjolar atrofidagi infratuzilmani yaxshilash, balki xizmat ko'rsatish sifatini oshirish, kadrlar salohiyatini mustahkamlash, raqamli texnologiyalarni joriy etish, keng ko'lamli marketing strategiyalarini amalga oshirish va barqarorlik tamoyillariga rioya qilishni talab qiladi. Davlat, xususiy sektor va jamoatchilikning birgalikdagi sa'y-harakatlari asosida yangi marshrutlar yo'lga qo'yilsa, muqaddas qadamjolar ham shaklan, ham mazmunan kompleks qiyofa kasb etadi. Bu esa ko'hna Xorazmning yangi "tashrif qog'ozi"ga aylanadi va uni jahon miqyosida tan olingan yirik ziyorat markazlaridan biriga aylantiradi. Har bir ziyoratchi uchun unutilmas va ma'naviy tajribani ta'minlash orqali Xorazm o'zining tarixiy shon-shuhratini qaytarib, kelajak avlodlar uchun ham ma'naviy xazinaga aylanishi shubhasizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Matchanova A.E "Xorazm viloyatida ziyorat turizmini rivojlantirish imkoniyatlari"
Международная научно-теоритичекая конференция
- 2..Abidova Z K Xorazm voxasi ziyoratgohlari va qadamjolari (Tarixiy etnologik tadqiqot). Tarix fanlari boyicha falsafa doktori diss..avtoref - T 2018 42 b .
2. To'rayev .Q.T O'zbekistonda diniy turizmni rivojlantirishning ijtimoiy geografik asoslari Avtoreferat .diss . Geografiya fanlari boyicha falsafa doktori .T 2022.